

Michał Wojciuk

Uniwersytet w Białymstoku
e-mail: m.wojciuk@uwb.edu.pl

WPLYW PROGRAMU „RODZINA 500+” NA POZIOM DOCHODÓW ROZPORZĄDZALNYCH¹

THE INFLUENCE OF THE “FAMILY 500+” PROGRAM ON THE LEVEL OF DISPOSABLE INCOME

DOI: 10.15611/pn.2018.529.36

JEL Classification: H31, J13, H53

Streszczenie: Głównym celem opracowania było zbadanie wpływu wprowadzenia programu bezpośredniego wsparcia rodzin w Polsce na ich sytuację dochodową oraz porównanie poziomu wsparcia rodziny za pomocą bezpośrednich i pośrednich instrumentów w Polsce i w wybranych krajach Unii Europejskiej. Zastosowano następujące metody badawcze: analizę literatury przedmiotu i aktów prawnych, analizę danych statystycznych oraz analizę porównawczą. Główne źródło danych stanowiły dane statystyczne OECD dotyczące opodatkowania wynagrodzeń. Przeprowadzone badanie potwierdziło postawioną na wstępie hipotezę badawczą mówiącą o tym, że poziom wsparcia rodziny w Polsce w porównaniu z wybranymi krajami Unii Europejskiej, mierzony różnicą w wysokości dochodu rozporządzalnego dla różnych typów rodzin, jest wysoki. Potwierdzony został również istotny wpływ wprowadzenia świadczenia „500+” na zwiększenie poziomu tego wsparcia.

Słowa kluczowe: Program Rodzina 500+, polityka prorodzinna, polityka fiskalna, dochód rozporządzalny.

Summary: The main objective of the study was to investigate the impact of a direct family support program introduced in Poland on the income situation of families and comparing the level of family support with direct and indirect instruments in Poland and selected European Union countries. The following research methods were used: analysis of the literature on the subject and legal acts, analysis of statistical data and comparative analysis. The main source of data were OECD statistics on taxing wages. The conducted study confirms the research hypothesis which says that the level of family support in Poland in comparison with selected European Union countries, measured by the difference in the disposable income level for different types of families is high. The significant impact of “500+” benefit on the level of family support in Poland has also been confirmed.

Keywords: “Family 500+” program, family policy, fiscal policy, disposable income.

---

¹ Publikacja finansowana ze środków Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dotacji na badania naukowe lub prace rozwojowe oraz zadania z nimi związane, służące rozwojowi młodych naukowców oraz uczestników studiów doktoranckich, przyznanej Wydziałowi Ekonomii i Zarządzania Uniwersytetu w Białymstoku.

1. Wstęp

Decyzje o posiadaniu dzieci są coraz częściej wynikiem wyboru i planowania przez osoby tworzące rodzinę. Potwierdzają to raporty publikowane przez OECD, które wskazują na silny związek zachodzący pomiędzy kosztami związanymi z wychowywaniem i utrzymywaniem dzieci a decyzją o ich liczbie [Rękas 2017]. Niewątpliwie posiadanie dzieci znacznie obciąża budżet rodziny, co może negatywnie wpływać na jej sytuację finansową i materialny poziom życia. Może także oddziaływać na wzrost niepewności rodziców co do możliwości zapewnienia bezpieczeństwa ekonomicznego rodziny w dłuższym horyzoncie czasowym [Rękas 2017]. Wskazuje się, że czynnik ekonomiczny jest jednym z istotnych determinantów problemów demograficznych w Polsce, czego przejawem jest drastyczny spadek współczynnika dzietności na przestrzeni ostatnich 28 lat [Rękas 2017; *Uzasadnienie...*]. W 2017 r. jego poziom wyniósł 1,35 i był o 0,75 niższy od poziomu zapewniającego prostą zastępowalność pokoleń, wynoszącego ok. 2,1 [Szukalski 2009; *The World Factbook 2018*].

Głównym celem opracowania jest zbadanie wpływu wprowadzenia nowego programu bezpośredniego wsparcia rodzin w Polsce na ich sytuację dochodową oraz próba oceny zastosowania tego instrumentu. Dodatkowo w artykule porównano poziom wsparcia rodziny za pomocą bezpośrednich i pośrednich instrumentów w Polsce i w wybranych krajach Unii Europejskiej, mierzony różnicą w wysokości dochodu rozporządzalnego dla różnych typów rodzin. W badaniu podjęto próbę zweryfikowania następującej hipotezy badawczej: Poziom wsparcia rodziny w Polsce w porównaniu z wybranymi krajami Unii Europejskiej, mierzony różnicą w wysokości dochodu rozporządzalnego dla różnych typów rodzin, jest wysoki, a wprowadzenie programu bezpośredniego wsparcia „Rodzina 500+” istotnie wpłynęło na jego zwiększenie.

2. Metody i materiały

W celu weryfikacji przyjętej hipotezy badawczej działania podjęte w badaniu zostały podzielone na dwa etapy. W pierwszym etapie skupiono się na analizie przepisów dotyczących funkcjonowania nowego programu bezpośredniego wsparcia rodzin w Polsce oraz jego wpływu na poziom dochodów rozporządzalnych rodzin. W drugim etapie badania porównano poziom wsparcia rodziny za pomocą pośrednich i bezpośrednich instrumentów w Polsce z wybranymi krajami Unii Europejskiej. Przeprowadzona w artykule analiza dotyczy przypadku, w którym osoby zarabiające w rodzinie są zatrudnione na umowę o pracę.

2.1. Program „Rodzina 500+”

Zbadanie wpływu wprowadzenia programu bezpośredniego wsparcia „Rodzina 500+” na poziom dochodów rozporządzalnych rodzin wymagało najpierw analizy przepisów prawnych regulujących funkcjonowanie tego programu. W tym celu

wykorzystano obowiązujące akty prawne, literaturę przedmiotu oraz dane Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Następnie dokonano symulacji poziomu dochodów rozporządzalnych dla różnych typów rodzin przed wprowadzeniem i po wprowadzeniu nowego świadczenia. Autor przyjął, że dochód rozporządzalny jest to przychód osiągnięty z pracy najemnej pomniejszony o zapłacone składki na ubezpieczenie społeczne, składki zdrowotne, podatek dochodowy oraz powiększony o otrzymane z budżetu państwa świadczenia w postaci transferów pieniężnych. W analizie celowo pominięto inne obciążenia fiskalne niezwiązane bezpośrednio z pracą zarobkową.

Do symulacji zostały wybrane trzy typy rodzin, zróżnicowane pod względem wysokości osiąganych dochodów, liczby członków w rodzinie oraz liczby osób zarabiających w rodzinie. Wyniki symulacji posłużyły do porównania poziomu dochodów rozporządzalnych dla danego typu rodziny przed i po wprowadzeniu nowego świadczenia. Symulacji dokonano dla przeciętnego wynagrodzenia w Polsce w 2017 r., wynoszącego rocznie 49 570 zł [OECD 2018b]. Przyjęcie poziomu przeciętnego wynagrodzenia oszacowanego przez OECD pozwoliło również na porównanie wyników z wynikami analizy dokonanej w drugim etapie badania.

2.2. Wsparcie rodziny za pomocą bezpośrednich i pośrednich instrumentów w wybranych krajach Unii Europejskiej

W drugiej części badania skupiono się na porównaniu poziomu wsparcia rodziny za pomocą bezpośrednich i pośrednich instrumentów w wybranych krajach Unii Europejskiej. W tej części badania wykorzystano analizę danych statystycznych oraz analizę porównawczą.

Poziom wsparcia rodziny w poszczególnych krajach zmierzono różnicą w wysokości dochodów rozporządzalnych dla dwóch typów rodzin. Zestawione zostały ze sobą rodziny osiągające ten sam poziom dochodów, ale różniące się pod względem posiadania dzieci. Dwa typy rodzin i ich oznaczenia użyte w dalszej części pracy (tab. 2) to:

- małżeństwo, gdzie jeden z małżonków zarabia 100% przeciętnego wynagrodzenia, a drugi małżonek 33% przeciętnego wynagrodzenia, nieposiadające dzieci (Rodzina I);
- małżeństwo, gdzie jeden z małżonków zarabia 100% przeciętnego wynagrodzenia, a drugi małżonek 33% przeciętnego wynagrodzenia, posiadające dwójkę dzieci (Rodzina II).

Powyższe zestawienie pozwoliło na określenie poziomu wsparcia rodzin z dziećmi w badanych krajach. Przyjęto następujące założenia:

1. W przypadku, gdy poziom dochodu rozporządzalnego jest wyższy w rodzinie z dwójką dzieci niż w rodzinie bezdziejnej, oznacza to, że w danym kraju funkcjonuje system wsparcia rodziny. Porównanie poziomu tego wsparcia możliwe było poprzez ukazanie względnej zmiany poziomu dochodu rozporządzalnego dla zestawionych typów rodzin.

2. W sytuacji, gdy względny wzrost poziomu dochodu rozporządzalnego w danym kraju jest wyższy niż w innym, oznacza to, że ten kraj charakteryzuje się wyższym poziomem wsparcia rodziny.

Do analizy wykorzystano dane statystyczne dotyczące opodatkowania wynagrodzeń zamieszczone w raporcie i na stronie internetowej OECD [OECD 2018a; 2018b]. Określenie udziału bezpośrednich i pośrednich instrumentów w wysokości wsparcia rodzin wymagało przeprowadzenia analizy poszczególnych składników mających wpływ na poziom dochodu rozporządzalnego badanych typów rodzin. W tym celu przeanalizowano kolejne etapy obliczania tzw. *take-home pay* dla danego typu rodziny, obliczanego zgodnie z metodologią OECD zawartą w raporcie [OECD 2018b]. Sposób obliczania tzw. *take-home pay* przez OECD jest niemal taki sam, jak przyjęty przez autora w pierwszym etapie obliczania dochodu rozporządzalnego, dlatego w drugim etapie wykorzystano dane pochodzące z tego raportu.

Udział bezpośredniego wsparcia w całkowitym wsparciu rodzin z dziećmi w poszczególnych krajach obliczono poprzez podzielenie wartości pomocy bezpośredniej państwa przez wartość różnicy dochodów rozporządzalnych rodziny II i I. Wartość pomocy bezpośredniej określono na podstawie danych z raportu OECD ujętych pod pozycją *11. Cash transfers from general government*, w której zawarte są m.in. bezpośrednie transfery pieniężne na rzecz rodzin z tytułu wychowywania dzieci. Udział pośredniego wsparcia obliczono analogicznie, a wartość pomocy pośredniej ustalano poprzez odjęcie od różnicy dochodów rozporządzalnych rodziny II i I wartości wsparcia bezpośredniego. Zwroty kwot niewykorzystanych ulg na dzieci, w postaci transferów pieniężnych z budżetu państwa, traktowane były jako wsparcie pośrednie wynikające z ulgi na dzieci zawartej w podatku dochodowym od osób fizycznych. Możliwość uzyskania zwrotu z ulgi na dzieci występowała m.in. w Polsce i w Niemczech.

Należy także zwrócić uwagę na to, że zgodnie z metodologią OECD część składki emerytalnej w wysokości 3,65% wynagrodzenia brutto, płaconej przez podatnika w Polsce, nie obniża dochodu rozporządzalnego, co powoduje, że wartość dochodu rozporządzalnego jest zawyżona w stosunku do stanu faktycznego. Stosowana przez OECD metodologia może również nie uwzględniać niektórych składników dochodu rozporządzalnego także w innych krajach. Sprawdzenie ewentualnych nieścisłości w stosowanej metodologii nie było jednak celem tego badania. Na potrzeby niniejszego artykułu przyjęto, że udostępnione przez OECD dane mogą być podstawą do przeprowadzenia tej analizy.

3. Wyniki

3.1. Program „Rodzina 500+”

„Rodzina 500+” jest rządowym programem wsparcia rodzin, który funkcjonuje w Polsce od kwietnia 2016 r., został wprowadzony ustawą z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci [Ustawa z 11 lutego 2016]. Głównymi

przyczynami jego wprowadzenia, które wskazano w uzasadnieniu do projektu ustawy, były niekorzystne wskaźniki demograficzne i pogarszający się wskaźnik dzietności w Polsce [*Uzasadnienie...*]. Podkreślono, że to właśnie czynnik ekonomiczny, w postaci niewystarczających dochodów rodzin, jest główną przyczyną niekorzystnych zjawisk demograficznych. W związku z tym celem nowego świadczenia na rzecz rodziny jest częściowe pokrycie wydatków związanych z wychowywaniem dziecka, w tym z opieką nad nim i zaspokojeniem jego potrzeb życiowych [Ustawa z 11 lutego 2016]. Świadczenie to ma zachęcać do podejmowania decyzji o posiadaniu większej liczby dzieci, poprzez zmniejszenie obciążeń finansowych rodzin związanych z wychowywaniem potomstwa [*Uzasadnienie...*].

Świadczenie „500+” jest pierwszym bezpośrednim instrumentem wsparcia stosowanym w ramach polityki fiskalnej w Polsce, który skierowany jest nie tylko do rodzin najbiedniejszych. Program ten adresowany jest do wszystkich rodzin, które spełniają określone warunki dotyczące liczby posiadanych dzieci oraz wysokości osiąganego dochodu. Świadczenie wychowawcze przysługuje rodzicom lub opiekunom prawnym dziecka w wysokości 500 zł miesięcznie na każde dziecko w rodzinie, do ukończenia 18. roku życia dziecka. Świadczenie jest wypłacane na pierwsze dziecko w momencie spełnienia kryterium dochodowego. Przyznawane jest na pierwsze dziecko, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę nie przekracza 800 zł miesięcznie lub 1200 zł, jeżeli dziecko jest niepełnosprawne [Ustawa z 11 lutego 2016].

Podkreślić należy, że opisywane świadczenie, będące systemowym wsparciem rodzin w Polsce, adresowane jest do wszystkich rodzin z dziećmi, bez względu na źródła dochodów rodziców czy miejsce zamieszkania rodziny [Puślecki 2016]. Programem objęte są rodziny żyjące zarówno w miastach, jak i na wsi. Jedynym kryterium, które może zadecydować o nieprzyznaniu świadczenia, jest poziom dochodów istotny z punktu widzenia wypłaty świadczenia na pierwsze dziecko.

Wprowadzony w 2016 r. program nie przyczynił się do poprawy sytuacji dochodowej wszystkich rodzin. Z przeprowadzonej symulacji poziomu dochodów rozporządzalnych dla różnych typów rodzin wynika, że sytuacja małżeństw zarabiających 100% lub 133% przeciętnego wynagrodzenia w 2017 r., posiadających jedno dziecko, nie uległa zmianie w wyniku wprowadzenia nowego świadczenia (tab. 1). W podobnej sytuacji były osoby samotnie wychowujące dziecko zarabiające 67% przeciętnego wynagrodzenia, które nie mogły liczyć na otrzymanie nowego świadczenia ze względu na niespełnienie kryterium dochodowego. W przypadku rodzin z dwójką lub większą liczbą dzieci świadczenie przyznawane w ramach programu wpłynęło korzystnie na poziom dochodów rozporządzalnych, przyczyniając się do poprawy sytuacji finansowej rodziny w różnym stopniu, w zależności od osiągniętych dochodów przez rodzinę. W przypadku osób samotnie wychowujących dwójkę dzieci dochód rozporządzalny w wyniku otrzymania świadczenia z programu wzrósł o ok. 45%, a w przypadku osoby z trójką dzieci o ok. 63%. Małżeństwa zarabiające 100% przeciętnego wynagrodzenia posiadające dwójkę dzieci dysponowały,

dzięki świadczeniom na dzieci, dochodem rozporządzalnym większym o ok. 31%, natomiast małżeństwa o tym samym poziomie dochodów z trójką dzieci posiadały dochód rozporządzalny o ok. 45% wyższy. W mniejszym stopniu poprawiła się sytuacja małżeństw zarabiających 133% przeciętnego wynagrodzenia, posiadających dwójkę lub trójkę dzieci. W pierwszym przypadku dochód rozporządzalny rodziny wzrósł o ok. 12%, a w drugim przypadku wzrósł o ok. 23%.

Tabela 1. Dochód rozporządzalny dla różnych typów rodzin przed i po wprowadzeniu programu Rodzina 500+ w 2017 r.

Typ rodziny	Dochód rozporządzalny dla rodziny z								
	jednym dzieckiem			dwójką dzieci			trójką dzieci		
	przed	po	Z	przed	po	Z	przed	po	Z
A	25 606	25 606	–	26 718	38 718	44,91	28 718	46 718	62,68
B	37 004	37 004	–	38 116	50 116	31,48	40 117	58 117	44,87
C	48 642	48 642	–	49 754	55 754	12,06	51 754	63 754	23,19

Legenda:

A – osoba samotna zarabiająca 67% przeciętnego wynagrodzenia; B – małżeństwo, gdzie jeden z małżonków zarabia 100% przeciętnego wynagrodzenia, a drugi małżonek nie zarabia; C – małżeństwo, gdzie jeden z małżonków zarabia 100% przeciętnego wynagrodzenia, a drugi małżonek 33% przeciętnego wynagrodzenia; Z – procentowa zmiana poziomu dochodów rozporządzalnych po wprowadzeniu programu

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Krajewska 2016; OECD 2018b; Ustawa z 11 lutego 2016; Ustawa z 26 lipca 1991; Wojciuk, Dziemianowicz 2017].

Przeprowadzona analiza pozwala na stwierdzenie, iż w wyniku wprowadzenia nowego świadczenia poprawiła się sytuacja finansowa tylko niektórych typów rodzin – głównie rodzin o niskich dochodach z dwójką lub większą liczbą dzieci. Rodziny z jednym dzieckiem w znacznej mierze nie spełniały kryterium dochodowego pozwalającego na otrzymanie świadczenia. Biorąc pod uwagę to, że jednym z celów wprowadzenia tego świadczenia było zwiększenie poziomu dzietności w Polsce, można stwierdzić, że kierunek polityki rodzinnej promujący model rodziny wielodzietnej jest prawidłowy. Należy jednak w tym momencie zwrócić uwagę na dominujące modele rodziny w Polsce. Jak wynika z danych GUS, aż 53,3% rodzin stanowią rodziny z jednym dzieckiem [GUS 2016]. Rodziny z dwójką dzieci stanowią 35,2%, natomiast rodziny z większą liczbą dzieci zaledwie 11,5%. Oznacza to, że wsparcie nie objęło wszystkich rodzin, a w szczególności modelu rodziny, który dominuje w Polsce. Potwierdzeniem tego są dane z raportu podsumowującego realizację programu „Rodzina 500+”. Z raportu MRPiPS wynika, że w lipcu 2017 r. świadczenie otrzymało ok. 2617 tys. rodzin, z czego 1509 tys. (ok. 58%) stanowiły rodziny z dwójką dzieci [MRPiPS 2017]. Tylko 28% (726 tys.) rodzin otrzymujących świadczenie stanowiły rodziny z jednym dzieckiem.

Zdaniem autora należałoby tak zmodyfikować kryterium dochodowe przyznawania świadczenia na pierwsze dziecko, aby osoby planujące założenie rodziny lub posiadające już dziecko nie odczuwały znacznego obniżenia standardu życia wynikającego z ponoszenia dodatkowych kosztów związanych z wychowywaniem dziecka. Kryterium dochodowe przyznawania świadczenia na pierwsze dziecko w obecnej formie powoduje, że osoby młode wchodzące na rynek pracy i zakładające rodziny są wykluczone z tego programu, ze względu na zbyt wysoki dochód do przyznania świadczenia, i często rezygnują z posiadania dzieci, skupiając się na rozwoju kariery i osiąganiu wyższych dochodów. Na przykład rodzina z jednym dzieckiem, gdzie oboje rodziców zarabia minimalne wynagrodzenie, wynoszące ok. 1530 zł netto w 2018 r., nie spełnia kryterium dochodowego i nie ma możliwości otrzymania wsparcia w ramach tego programu. Jednym z rozwiązań, które pozwoliłyby na włączenie do programu ludzi młodych o niskich zarobkach, posiadających jedno dziecko, mogłoby być zastosowanie tzw. mechanizmu złotówka za złotówkę, który funkcjonuje od 2016 r. w ramach zasiłku rodzinnego [GUS 2017].

3.2. Wsparcie rodziny za pomocą bezpośrednich i pośrednich instrumentów w wybranych krajach Unii Europejskiej

Kraje poddane analizie charakteryzują się dużym zróżnicowaniem w zakresie wykorzystywanych instrumentów polityki fiskalnej mających na celu wspieranie rodzin (tab. 2). Podzielono je na trzy grupy. Pierwszą grupę stanowią kraje stosujące wyłącznie bezpośrednie instrumenty wsparcia rodzin w postaci transferów z budżetu państwa. Do tej grupy można zaliczyć Luksemburg, Irlandię, Danię, Szwecję oraz Wielką Brytanię. Drugą grupę stanowią kraje, w których jedynym wykorzystywanym instrumentem wspierającym rodziny są preferencje podatkowe w postaci różnego rodzaju ulg czy zwolnień podatkowych. Do tej grupy zaliczyć można Hiszpanię oraz Niemcy². Polska przed wprowadzeniem programu „Rodzina 500+” również była krajem wykorzystującym wyłącznie preferencje podatkowe w celu wsparcia rodzin³. Pozostałe kraje, wcześniej niesklasyfikowane, tworzą grupę krajów charakteryzujących się wykorzystaniem zarówno pośrednich, jak i bezpośrednich instrumentów wsparcia. Udział bezpośredniego wsparcia rodzin w tej grupie krajów wahał się w 2017 r.

² W niemieckim systemie wsparcia rodzin występuje również bezpośrednie świadczenie pieniężne na dzieci (*Kindergeld*), będące alternatywą dla ulgi podatkowej (*Kinderfreibeträge*), która przysługiwała rodzinie w analizowanym przypadku. W momencie gdy rodzina wykorzystuje ulgę podatkową, nie ma możliwości otrzymywania świadczenia bezpośredniego, i na odwrót. W analizowanym przypadku dochód rodziny był wystarczający do rozliczenia ulgi podatkowej, stąd całkowite wsparcie rodziny oparte jest na preferencjach podatkowych. Przy przyjęciu innych założeń do analizy, np. inny poziom dochodów rodziny, wynik mógłby być inny [OECD 2018b; PwC 2016].

³ W tabeli 2 dokonano symulacji poziomu dochodu rozporządzalnego dla rodziny z dwójką dzieci, nie uwzględniając świadczenia „500+”, w celu pokazania, jak kształtowałyby się poziom wsparcia rodzin oraz stosowane instrumenty w Polsce, gdyby nie nastąpiły zmiany w polityce fiskalnej w 2016 r. Wyniki symulacji znajdują się pod pozycją 20. w tabeli i oznaczone zostały jako Polska*.

od 25,05% w Czechach do 98,89% w Finlandii. W Polsce wartość bezpośredniego wsparcia stanowiła 72,96% całkowitego wsparcia skierowanego do rodzin.

Tabela 2. Dochód rozporządzalny dla różnych typów rodzin w krajach UE należących do OECD w 2017 r. (w walucie krajowej)

	Kraj	Dochód rozporządzalny dla Rodziny I	Dochód rozporządzalny dla Rodziny II	Zmiana dochodu w % (R II – R I)	Udział wsparcia bezpośredniego w %
1	Węgry	3 165 138	3 844 338	21,46	47,00
2	Polska	49 937	58 161	16,47	72,96
3	Czechy	373 846	432 294	15,63	25,05
4	Słowenia	17 384	20 081	15,51	55,95
5	Łotwa	10 412	11 788	13,22	29,80
6	Austria	44 370	49 838	12,32	93,23
7	Luksemburg	63 020	70 633	12,08	100,00
8	Belgia	42 952	48 005	11,76	76,73
9	Niemcy	42 855	47 802	11,54	0,00
10	Portugalia	18 803	20 659	9,87	35,34
11	Estonia	16 370	17 939	9,58	76,48
12	Francja	38 013	41 476	9,11	44,99
13	Słowacja	12 153	13 232	8,88	52,27
14	Irlandia	42 722	46 082	7,86	100,00
15	Włochy	30 942	33 285	7,57	39,48
16	Holandia	50 663	54 345	7,27	52,36
17	Dania	365 533	391 367	7,07	100,00
18	Szwecja	446 836	473 836	6,04	100,00
19	Finlandia	43 776	46 200	5,54	98,89
20	Polska*	49 937	52 161	4,45	0,00
21	Wielka Brytania	41 115	42 908	4,36	100,00
22	Grecja	23 161	23 581	1,81	76,19
23	Hiszpania	29 139	29 623	1,66	0,00

* Obliczenia dokonane dla Polski bez uwzględnienia programu „Rodzina 500+”

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OECD.

System wsparcia rodzin z dziećmi funkcjonował w 2017 r. we wszystkich analizowanych krajach, o czym świadczy wyższy poziom dochodów rozporządzalnych rodzin z dziećmi niż rodzin bezdzietnych. Należy jednak zwrócić uwagę, że

poziom tego wsparcia był mocno zróżnicowany. Krajami o najniższym poziomie wsparcia rodzin, mierzonym jako różnica wysokości dochodu rozporządzalnego dla wybranych typów rodzin w 2017 r., były Hiszpania, Grecja oraz Wielka Brytania. W tych krajach różnica w wysokości dochodów rozporządzalnych wynosiła od 1,66% w Hiszpanii do 4,36% w Wielkiej Brytanii. Do krajów o najniższym poziomie wsparcia zaliczyłaby się również Polska, gdyby nie wprowadziła programu „Rodzina 500+”, gdzie różnica w poziomie dochodów wyniosłaby 4,45%. Kraje, w których dochód rodzin z dziećmi był wyższy od ok. 5% do ok. 10% od dochodu rodzin bezdzietnych, określić można jako kraje o średnim poziomie wsparcia. Do tej grupy należą m.in. Finlandia, Szwecja, Słowacja, Portugalia czy Francja⁴. Kraje, w których wzrost dochodów rozporządzalnych rodzin wynikający z posiadania dzieci znajdował się w przedziale od ok. 11% do ok. 17%, zaklasyfikować można do krajów o wysokim poziomie wsparcia rodzin. W tej grupie znalazły się m.in. Niemcy, Luksemburg, Austria, Czechy, a także Polska. Skrajnym przypadkiem są Węgry, które w tym zestawieniu okazały się krajem o najwyższym poziomie wsparcia. Na Węgrzech w 2017 r. rodzina z dwójką dzieci mogła liczyć na wzrost dochodu rozporządzalnego o 21,46%, czyli o ok. 5 p.p. więcej niż w drugiej w kolejności Polsce.

Na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić, że wprowadzenie nowego programu bezpośredniego wsparcia rodzin w Polsce w 2016 r. znacząco wpłynęło na poprawę sytuacji finansowej rodzin z dziećmi. Dzięki temu Polska znalazła się na drugim miejscu spośród 22 analizowanych krajów UE pod względem poziomu wsparcia rodziny. Gdyby program „Rodzina 500+” nie został wprowadzony, Polska znajdowałaby się na 19. miejscu pod względem poziomu wsparcia rodziny (tab. 2). Pomimo tego, że Polska została zakwalifikowana jako kraj o wysokim poziomie wsparcia rodzin, jest krajem o najniższym poziomie współczynnika dzietności wśród analizowanych państw – w 2017 r. wynosił on 1,35 [The World Factbook 2018]. Nie oznacza to, że należy negatywnie ocenić efekty wprowadzenia świadczenia wychowawczego w Polsce. Ze względu na krótki czas obowiązywania, możliwe będą one do zbadania dopiero po dłuższym okresie funkcjonowania programu.

4. Zakończenie

Głównym celem opracowania było zbadanie wpływu wprowadzenia programu bezpośredniego wsparcia rodzin w Polsce na ich sytuację dochodową oraz porównanie poziomu wsparcia rodziny za pomocą bezpośrednich i pośrednich instrumentów w Polsce oraz w wybranych krajach Unii Europejskiej. Przeprowadzone badanie

⁴ Francja uznawana jest za jeden z krajów o najbardziej prorodzinnej polityce fiskalnej, na co nie wskazuje przeprowadzona analiza. Powodem tego może być zastosowana przez OECD metodologia obliczania tzw. *take-home pay*, w której nie są brane pod uwagę dodatki do podstawowych ulg na dzieci [OECD 2018b]. Drugą przyczyną może być przyjęty do analizy poziom dochodów rodziny. W przypadku przyjęcia niższego poziomu dochodów do analizy poziom wsparcia we Francji mógłby okazać się znacznie większy.

potwierdziło postawioną na wstępie hipotezę badawczą, mówiącą o tym, że poziom wsparcia rodziny w Polsce w porównaniu z wybranymi krajami Unii Europejskiej, mierzony różnicą w wysokości dochodu rozporządzalnego dla różnych typów rodzin, jest wysoki. Potwierdzony został również istotny wpływ świadczenia „500+” na zwiększenie poziomu tego wsparcia.

Przeprowadzone badanie pozwoliło również na sformułowanie następujących wniosków:

1. Program „Rodzina 500+” nie przyczynił się do poprawy sytuacji dochodowej wszystkich rodzin z dziećmi. W szczególności nie objął w pełni tego modelu rodziny, który dominuje w Polsce, czyli rodziny 2+1.

2. Świadczenie „500+” w znacznym stopniu przyczyniło się do poprawy sytuacji dochodowej rodzin z dwójką lub większą liczbą dzieci, w których dochód rodziny nie przekraczał w 2017 r. 100% przeciętnego wynagrodzenia.

3. W analizowanych krajach w 2017 r. dominował mieszany system wsparcia rodziny, w którym stosowane były zarówno pośrednie, jak i bezpośrednie instrumenty polityki fiskalnej. Jedynie w sześciu krajach stosowane były instrumenty wsparcia jednego rodzaju.

Rozważania przeprowadzone w pracy dotyczą tylko jednego z aspektów prowadzonej w Polsce polityki fiskalnej, mającej na celu wspieranie działań w ramach polityki rodzinnej. Nie obejmują szerszych skutków przeprowadzonej reformy, mających wpływ na różne kategorie ekonomiczne. W związku z tym na potrzeby przyszłej pracy badawczej sformułowano następujące pytania: Jaki rodzaj instrumentów skuteczniej może przyczynić się do wzrostu poziomu dzietności w Polsce: bezpośredni czy pośredni? Jaki wpływ na stan finansów publicznych mają działania realizowane w ramach prowadzonej polityki rodzinnej?

Literatura

- GUS, 2016, *Działania prorodzinne w latach 2010-2015*, Kraków, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/dzieci-i-rodzina/rodzina/dzialania-prorodzinne-w-latach-2010-2015,1,1.html> (20.05.2018).
- GUS, 2017, *Beneficjenci świadczeń rodzinnych w 2016 roku*, Warszawa, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/dzieci-i-rodzina/rodzina/beneficjenci-swiazczen-rodzinnych-w-2016-roku,2,4.html> (20.05.2018).
- Krajewska A., 2016, *Opodatkowanie pracy w OECD. Analiza porównawcza i wnioski dla Polski*, *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Sectio H: Oeconomia*, vol. L, 1, s. 669–679.
- MRPiPS, 2017, *Raport Rodzina 500+*, Warszawa, <https://www.mpips.gov.pl/wsparcie-dla-rodzin-z-dziecmi/rodzina-500-plus/dokumenty-i-opracowania/raport-rodzina-500-stan-na-31-lipca-2017-r/> (20.05.2018).
- OECD, 2018a, Baza danych OECD, <http://stats.oecd.org/> (28.05.2018).
- OECD, 2018b, *Taxing Wages 2018*, OECD Publishing, Paris, http://dx.doi.org/10.1787/tax_wages-2018-en (28.05.2018).
- Puślecki D., 2016, *Polityka wsparcia rodziny czy stymulowanie wzrostu demograficznego w Programie Rodzina 500 plus*, *Przegląd Polityczny*, nr 3/2016, s. 79–91.

- PwC, 2016, *Ulgi podatkowe i świadczenia rodzinne w UE w 2016 r.*, <https://www.pwc.pl/pl/publikacje/2016/polska-awansowala-do-czolowki-panstw-ue-pod-wzgledem-wsparcia-prorodzinnego.html> (20.05.2018).
- Rękas M., 2017, *Koszty wychowania dzieci a aktywność zawodowa kobiet w Polsce w latach 2010-2016*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 489, s. 338–353.
- Szukalski P., 2009, *Czy w Polsce nastąpi powrót do prostej zastępowalności pokoleń?*, Acta Universitatis Lodziensis, Folia Oeconomica, nr 23, s. 59–75.
- The World Factbook, 2018, <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/rankorder/2127rank.html> (20.05.2018).
- Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci, Dz.U., 2016, poz. 195 ze zm.
- Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, Dz.U. nr 80, poz. 350 ze zm.
- Uzasadnienie do projektu ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci*, Druk Sejmowy 216.
- Wojciuk M., Dziemianowicz R., 2017, *Ocena progresywności klina podatkowego w Polsce i w wybranych krajach Unii Europejskiej*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 475, s. 390–404.